

Українська мова як рідна, успадкована та іноземна: зміст понять і принципи викладання

Оксана ТРУМКО

кандидат філологічних наук, науковий співробітник

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету

«Львівська політехніка»

79013, С. Бандери, 32д, Львів, Україна

<http://orcid.org/0000-0003-3816-6164>

Анотація. Зацікавлення у вивченні української мови постійно зростає. Сьогодні ми можемо окреслити три аудиторії, які вивчають мову: українці, діаспора, іноземці. Відповідно підходи до викладання мають бути різними. Тому у статті визначено зміст понять українська мова як рідна, українська як успадкована та українська як іноземна. Зосереджено увагу на змісті поняття «носій рідної мови» та його характеристиках. Схарактеризовано основні принципи та завдання сучасного уроку з української мови як рідної. Це розвиток умінь працювати з інформацією, створювати й аналізувати тексти, висловлювати власну думку. Також урок виконує виховну функцію, забезпечує засвоєння морально-етичних і психологічних принципів спілкування і співпраці тощо. Висвітлено традиційні та нетрадиційні методи викладання мови. Для викладачів мови як успадкованої цільовою аудиторією є білінгви, які, як правило, мають добрі усні навички володіння мовою, сформовані під впливом спілкування вдома або у громаді, а от навички читання і письма є недостатньо розвиненими. Тому основна увага викладача повинна бути зосереджена на розвитку саме навичок читання, зокрема розуміння змісту прочитаного тексту, та письма, вміння не тільки відтворювати тексти, а й складати їх. У навчанні варто застосовувати діяльнісний метод, диференційований підхід, поєднувати різні типи занять, а також взаємопов'язане навчання мови й культури. У цієї аудиторії виникають проблеми, пов'язані з інтерференцією. Також у статті висвітлено основні принципи і правила викладання мови як іноземної: роль мети іншомовця для вивчення мови, вибір методик викладання, в основі яких є комунікативний підхід, побудова курсів відповідно до рівнів володіння мовою, лінгвокультурологічний аспект тощо. Як приклад наведено Міжнародну літню школу україністики «Крок до України», організатором якої є Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка».

Ключові слова: рідна мова, успадкована мова, іноземна мова, викладання мови, мовні школи.

Актуальність (Introduction). Сьогодні виокремлюють такі поняття: «державна мова», «офіційна мова», «національна мова», «регіональна мова», «мова національних меншин», «мова міжнаціонального спілкування», «міжнародна мова», «мова міжнародного спілкування», «штучна мова», «ділова мова», «мова науки» тощо. Досліджують низку психолінгвістично недефініційованих понять щодо типу мов: «перша мова», «функціонально перша мова» або «основна мова», «рідна мова», «материнська мова», «нерідна мова», «іноземна мова», «друга мова», «індивідуальна мова», «домінантна мова», «успадкована мова», «метамова», «професійна мова», «мова спеціальності», «мова перекладу», «мова внутрішнього мовлення» тощо. Проте найважливішим поняттям для мовної освіти є поняття «індивідуальна мова», яке розуміють як надбання індивіда, що користується тією

або іншою мовою (Kalmykova, Kharchenko & Mysan, 2020). У будь-якого мовця у результаті оволодіння мовами виформується індивідуальна мова, яка вирізняється своїм особливим набором і порядком слів, певних видів словформ і синтаксичних конструкцій, композицій висловлювань. Індивідуальна мова відображає мовну компетенцію конкретної людини. Тож завдання мовної освіти – піднести індивідуальну мову її носіїв до рівня мовного стандарту – літературної мови. Тому для методики викладання української мови як науки та навчальної дисципліни релевантними є такі терміни: «рідна мова», «успадкована мова» та «іноземна мова». Це передбачає розмежування мети, змісту та обсягу навчання, форм, методів, прийомів і засобів навчання та вибір найефективніших методів контролю успішності (Костів & Сколоздр-Шепітко, 2018: 13), а також обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Методика викладання української мови як рідної – це наукова і навчальна дисципліна, що має давні традиції. Сучасна методика зорієнтована на викладання української мови у змішаному форматі, зокрема в умовах воєнного стану. Наприклад, фахівці Інституту педагогіки НАПН України активно напрацьовують методичні рекомендації, використовуючи досвід міжнародних та неурядових організацій щодо забезпечення неперервності освіти, висвітлюють інноваційні зміни в організації освітнього процесу у контексті Нової української школи, а також подають рекомендації для навчання української мови у початковій і середній школах тощо.

Питання методики викладання української мови як успадкованої висвітлені у публікаціях О. Туркевич (Туркевич, 2019) і Х. Піхманець (Піхманець, 2022), у яких зосереджено увагу на методах викладання української мови, принципах укладання підручників, виборі лексичного та граматичного матеріалу для дітей суботніх і недільних шкіл як нової категорії в українській лінгводидактиці.

Щодо методики навчання української мови як іноземної, то сьогодні вона перебуває у фазі активного розвитку (Швець, 2019: 49). Це засвідчує збільшення кількості фундаментальних наукових досліджень і статей та численні науково-практичні конференції, де увагу науковців зосереджено на принципах викладання української мови як іноземної, підходах до навчання (комунікативний, текстоцентричний, лінгвокультурологічний), інтерактивних методах, рекомендаціях щодо розвитку в іншомовця різних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо), особливостях викладання граматичних категорій, представлено проекти занять для різних аудиторій і за рівнем володіння мовою, і за професійним спрямуванням тощо.

Метою цієї статті (The aim of the paper) є розкрити зміст понять «українська мова як рідна», «українська мова як успадкована» та «українська мова як іноземна» й виявити основні відмінності у підходах до викладання цих навчальних

предметів.

Для реалізації поставленої мети використано описовий і порівняльний методи, що дало змогу висвітлити зміст цих понять і виявити функціональні зв'язки та відмінності між досліджуваними явищами. Особливості викладання української мови для різних цільових аудиторій розкрито на прикладі Міжнародної школи україністики «Крок до України» за допомогою спостережень за навчальним процесом.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and discussion). **Українська мова як рідна.** Рідна мова – це мова, «з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей у їхній національній своєрідності. Людина стає свідомою, оволодіваючи мовою своїх батьків. Рідна мова сприймається не просто як засіб комунікації, не тільки як знаряддя формування думок, а як одне з головних джерел патріотичних почуттів, як рецептор духовно-емоційної сфери людини. Рідна мова єднає, консолідує народ у часі і просторі» (Русанівський, 2007: 554).

Рідна мова дитини не завжди збігається з національністю її батьків, адже у сучасному міграційному світі діти часто живуть у змішаних сім'ях або змінюють країну проживання у ранньому віці. У таких випадках дитина від народження чує дві мови одночасно. Однією мовою, переважно мовою матері, вона починає говорити раніше, але паралельно засвоює другу мову. Ця мова в майбутньому стає першою мовою – мовою освіти, спілкування з друзями і соціумом, «звужується використання рідної мови та обмежується її функціонування поза домом і родиною. Це закономірний процес, що відбувається незалежно від країни та її титульної чи державної мови» (Редька, 2020: 152–153). Спостерігаються випадки, коли рідна мова у дитини згасає, а основною стає мова, засвоєна паралельно або пізніше (Калмикова, Харченко & Мисан, 2021: 78).

Носієм рідної мови є той, хто народився в країні з певною мовою спілкування, вивчив мову в дитинстві, перебуваючи в певному мовному середовищі, розмовляє і вважає певну мову рідною, володіє мовою на рівні рідної

та здатний розмовляти вільно та спонтанно, має інтуїцію, щоб розрізнати правильні та неправильні форми мови (Medgyes, 1992). Тож це людина з підсвідомим знанням правил, інтуїтивним розумінням сенсу, здатністю спілкуватися в різних соціальних умовах, вона має низку мовних навичок і творчих здібностей для використання мови (Phillipson, 1992).

Зміст навчального матеріалу з предмета «Українська мова» визначений навчальними програмами МОН України. Упродовж тривалого часу навчання було зорієнтоване на накопичення знань правил і норм, що позбавляло перспектив застосовування отриманих знань за межами школи. Зі зміною освітніх орієнтирів українська мова як шкільний предмет покликана бути засобом розвитку й соціалізації учнів. Урок української мови сьогодні – це не опрацювання й запам'ятовування численних правил і винятків. Це розвиток навичок використання засвоєного матеріалу в реальному житті. Це демонстрування мовних правил як можливостей, які надає людині мова. Це процес активного самонавчання, розвитку креативності, виховання мовної стійкості, мовного смаку (Голуб & Горошкіна, 2023: 8). Таким чином, педагог формує вміння: 1) працювати з інформацією; 2) текстові (аналіз); 3) комунікативні; 4) мовні.

Окрім цього, навчальний предмет «Українська мова» повинен реалізувати виховний потенціал шляхом роботи з текстовим дидактичним матеріалом, зміст якого спрямований на формування патріотизму, ціннісного ставлення до мови, українського народу, рідного краю. Також ця дисципліна має забезпечити засвоєння морально-етичних і психологічних принципів спілкування та співпраці тощо.

Виділяють традиційні та нетрадиційні методи навчання української мови як рідної.

Традиційні методи навчання – це взаємодія вчителя й учнів на уроці, що передбачає виклад мовного матеріалу (розповідь, пояснення), обмін думками з питань, що вивчали, формулювання висновків, узагальнень, правил, організацію спостереження над мовними фактами, обговорення результатів, а також самостійне опрацювання мовного

матеріалу за підручником, виконання практичних завдань і вправ, формування необхідних умінь. Використовують такі прийоми: фонетичний, лексичний, граматичний, синтаксичний розбори, прийом порівняння, групування мовних явищ, побудови схеми речення чи словосполучення.

До сучасних нетрадиційних інтерактивних методів навчання належать дебати, диспути, кейс-метод, а також «асоціативний куш», «групування», «займи позицію», «карусель», «коло ідей», «кубування», «мікрофон», «круглий стіл», «мозковий штурм», «сенкан», «ПРЕС», метод проєктів, рольові ігри тощо.

Українська мова як успадкована.

Успадкована мова – термін, який застосовують для номінації мови, яка найчастіше використовується у родині і є функціонально відмінною від основної мови оточення, поширеної на певній території. За цих обставин у дітей, здебільшого двомовних, успадкована мова є рідною. Інколи успадкована мова може не бути основною в сім'ї, а, наприклад, забезпечувати спілкування з бабусею і дідусем. У такій ситуації успадкована мова виступає другою мовою (Калмикова, Харченко & Мисан, 2021: 81). Тож ця категорія є релевантною насамперед для білінгвів.

Успадкована мова на початкових етапах засвоюється без участі вчителя й без формальних інструкцій, у природному середовищі, де послуговуються цією мовою. Традиційно учні чи студенти – носії мови як успадкованої, мають усні навички володіння мовою, сформовані під впливом неформального особистісного спілкування (Туркевич, 2019: 192).

Пропонують три основні принципи навчання, які будуть ефективними для цієї групи носіїв мови: діяльнісний метод, метод змішаного навчання та диференційований підхід.

Діяльнісний метод – забезпечує засвоєння мови безпосередньо в процесі комунікативної діяльності задля оволодіння комунікативними вміннями й навичками; він спрямований на формування в учнів комунікативної компетентності – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Метод змішаного навчання, який поєднує

традиційне викладання в аудиторії зі самостійними заняттями учнів, наприклад онлайн. Диференційований підхід – це робота з цілою групою, у парах, самостійно.

Взаємопов'язане навчання мови й культури (і як результат удосконалення відповідних знань) є важливим принципом навчання мови як успадкованої.

У навчанні успадкованої мови традиційно особливу увагу звертають на формування навичок читання і письма, бо дуже часто учні вже вміють розмовляти і, відповідно, мають на певному рівні сформовані навички слухання. «Щоб розвивати навички читання, початківцям важливо дати зрозуміти, що вони розуміють текст. Після формування впевненості в читанні, зміст прочитаного стане важливим для учнів» (Bilash, 2011). Варто пропонувати тексти з метою читати для задоволення, короткі й з невеликим відсотком незрозумілих слів. Потім слід виконати завдання, що засвідчать рівень розуміння прочитаного.

Важливим є формування навичок письма. Носії мови як успадкованої (дорослі й діти) не вміють писати або мають дуже обмежені навички. Йдеться не тільки про вміння відтворювати текст письмово, а й про вміння складати тексти.

Як зауважує Х. Піхманець, носій мови як успадкованої «більшість граматики використовує правильно, але не знайомий з граматичними правилами» (Піхманець, 2022: 44), тому, читаючи, слухаючи чи відтворюючи певні тексти, варто вибирати з них ті граматичні елементи, на які слід звернути увагу, та опрацьовувати їх. Цей етап рекомендують виконувати після того, як учні обговорили загальний зміст і тему тексту.

Проблема інтерференції є однією з ключових, оскільки під час мовних контактів або під час індивідуального засвоєння мови людина несвідомо переносить систему чинних правил, програму мовленнєвої поведінки, що закріплена в одній мові в іншу. Як наслідок, у мовленні трапляються помилки та порушення мовних норм. Якщо ми говоримо носія української як успадкованої, то розглядаємо двомовну особу, яка розмовляє мовою країни проживання та українською. Зауважимо,

що мовленню дітей трудових мігрантів останніх років чи воєнних біженців притаманний більшою мірою вплив російської мови, а от «на українській мові, якою говорять у нащадки емігрантів США, позначилися галицька говірка, польська мова» (Seals, 2014). Тому робота над правильною вимовою, формуванням лексико-граматичних умінь саме з сучасної української мови є дуже важливими етапом. Методика залежить від віку і проблем, які виникають.

Українська мова як іноземна.

Іноземна мова – це мова, яка відсутня в конкретній мовній спільноті: носіїв цієї мови в мовному середовищі немає або практично немає. Для її оволодіння створюється штучне мовне середовище. Іноземна мова забезпечує розширення меж спілкування.

Спеціалісти з методики викладання мови як іноземної рекомендують дотримуватися низки принципів:

1. Чітко розуміти мету, з якою вивчають мову: чи зацікавлені учні в набутті навичок усіх чотирьох основних форм спілкування мовою (говоріння, аудіювання, читання та письмо), чи лише в деяких із них.

2. Обирати відповідні методики викладання мови. Більшість учнів хоче вивчати мову лише для спілкування, а не для вивчення мовної системи як такої. Водночас суто комунікативне навчання неможливе. Комунікативний підхід можна запроваджувати лише тоді, коли учні вже мають значний словниковий запас і знають більшість граматичних форм. Тоді у навчанні моделюємо екстралінгвістичну реальність, що реалізується через рольові ігри, мозковий штурм деяких проблемних питань, створення презентацій та проєктів, дискусії, пошук позамовної інформації, написання робіт (наприклад, есе, доповіді, записки, статті, листи тощо) на основі отриманої на занятті інформації.

3. Усі курси, програми, заняття повинні бути розроблені таким чином, щоб вони продовжували один одного і були взаємопов'язані, а також взаємозалежні за своїми цілями, змістом і методами навчання. Наприклад, лексика, введена в курс на рубіжному рівні, повинна ґрунтуватися на лексиці, яку вивчали на початковому і базовому рівнях.

4. Навчання необхідно обов'язково зробити культурно орієнтованим, оскільки іншомовці можуть адекватно використовувати свої знання в лінгвістичному плані спілкування, але неадекватно в соціально-культурному плані, що нерідко призводить до комунікативних невдач. Тому мовну підготовку необхідно поєднувати з культурною з самого початку. Вводячи деякі елементарні комунікативні формули, увагу студентів слід зосереджувати і на їхніх культурних конотаціях (Tarnopolsky, 2016).

5. Вивчення мови має починатися з розмовної лексики повсякденного життя, а не з архаїчних форм літературної мови. Першочерговою метою вчителя має бути ґрунтовне ознайомлення учнів зі звуками мови, а наступним завданням – вивчення найпоширеніших речень та ідіом. Учні вивчають діалоги, описи, розповіді, які мають бути максимально легкими, природними та цікавими. Учні повинні вивчити основні речення як лексичну одиницю, тому що такі речення не мають сенсу, коли вчать кожне слово окремо і намагаються вивести значення.

6. На ранніх етапах вивчення граматики слід поступово доповнювати й узагальнювати мовні категорії, які спостерігаємо під час читання/слухання.

7. Учитель повинен використовувати будь-яку можливість замінити переклад посиланням на ілюстрації або пояснення мовою, яку вивчають.

8. Зверніть увагу на те, що розмовної мови навчають перед письмом. У природних умовах люди використовують мову, щоб спілкуватися один з одним. Закономірним є те, що діти вчаться писати після того, як вони навчилися говорити. Тому навчання іноземної мови слід починати з мовлення. Це означає, що письмо без знання мови є неповним, недосконалим і неефективним (Smolinski, 1993).

9. На вищих рівнях учні вивчають мову за допомогою читання. Його джерелом є текст. Тому належну увагу вчителя слід приділяти саме читанню та вибору текстів для читання.

10. Доречність (діяльність, призначена для однієї групи учнів, може відрізнятися від діяльності іншої). Так, різні фактори, такі як вік учнів, їхній рівень і

потреби, розмір групи та її склад (наприклад, одномовна чи багатомовна), наявні матеріали, ресурси та освітній контекст впливають на вибір методів викладання (Thornbury, 1999).

Зміст навчання регламентують Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1–С2 як система норм і правил, що визначають обов'язковий рівень комунікативної компетенції (мовної та мовленнєвої) у всіх видах мовленнєвої діяльності (слухання, читання, письмо, говоріння).

Останні роки Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою під час занять на **Міжнародній школі україністики «Крок до України»** працює із трьома групами учнів.

Школа «Крок до України» заснована у 2010 році. Слухачами школи уже стали представники 26 країн. Це іноземці, українці, які живуть за межами України, та студенти українознавчих студій за кордоном (віком від 16 років). З 2020 року школа «Крок до України» має дві опції: онлайн та офлайн.

Школа – це 2 тижні інтенсивного вивчення з української мови як іноземної на рівнях А1–С2, що забезпечують щоденні заняття та розмовні практики, дискусійні клуби вихідного дня з відомими українцями, індивідуальні заняття. Школа включає масштабну культурно-освітню програму (майстер-класи з народознавства, перегляд українських фільмів, відвідування театрів та музеїв, виїзні мандрівки, цікаві тренінги та квести). Також є різноманітні екскурсії.

Для російськомовних, які вважають українську мову рідною, викладачі проводять заняття, які допомагають покращити комунікативний потенціал, подолати помилки, зумовлені впливом російської мови на орфоепічному та лексичному рівнях. Важливий елемент – культурологічний. Для поглиблення знань наших земляків про історію та культуру України, відомих персоналій викладачі використовують матеріали підручників «Ключ до України: міста і люди» (2020), «Образки з Лесиноного життя» (2020), «Спіймай Сковороду» (2023), «Мистецькі прогулянки з МІОком» (2023), які також забезпечують навчальний процес в

іншомовній аудиторії на рівнях B1–C1. Проте там вони, окрім пізнавальної функції, сприяють розвитку навичок читання, слухання чи говоріння.

Зокрема навчальний підручник «Ключ до України: міста і люди» (у двох частинах), який вийшов друком у 2020 році, призначений для вивчення української мови як іноземної на рівнях B2–C1, сприяє формуванню навичок читання та говоріння, розширює лексичний запас студентів, їхні знання про Україну, її історію та сучасність. Кожен модуль підручника містить інформацію про певне місто України, зокрема історію міста, легенду, постать, подію, уривок із художнього твору. У виданні представлені Київ, Львів, Луцьк, Чернігів, Полтава, Харків, Канів, Донецьк, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Ужгород, півострів Крим. Будь-яку частину підручника можна «використати як окремий урок, оскільки вона чітко структурована і містить: 1) словник; 2) дотекстові вправи, зорієнтовані на вивчення нової лексики (зокрема фразеологізмів, афоризмів, паремій, багатозначних слів, термінів тощо) та актуалізацію ключової теми уроку, якій буде присвячений текст для читання (вони спонукають висловлювати свої погляди на ту чи іншу проблему та апелюють до досвіду студента-іноземця); 3) текст для читання; 4) післятекстові вправи, спрямовані не тільки на роботу з прочитаним текстом, а й на розвиток різних видів комунікативної діяльності. Вони допомагають перевірити рівень розуміння прочитаного тексту та вдосконалити знання граматики» (Горда, Трумко, 2022: 137–138).

Ключовим завданням є створити атмосферу психологічного комфорту, щоб слухачі-студенти швидше подолали страх допускати граматичні помилки й переступили своєрідний мовний бар'єр, що зумовлений психологічними, соціальними, лінгвістичними, педагогічними та індивідуальними характеристиками мовця. Для подолання цієї проблеми застосовують «постійну розмовну практику, тобто спілкування наживо чи через мережеві додатки» (Самусенко, 2019: 63). Водночас ефективними є інтерактивні методи навчання, до них належать дебати, дискусії, мозкові штурми, ігрові вправи та

ін. «Особливістю використання цих методів, є те, що в навчальний процес на паритетних умовах залучаються усі його учасники – і викладач, і студенти, а на занятті панує атмосфера взаємодопомоги та кооперації, де кожен робить свій індивідуальний внесок, ділиться знаннями, ідеями, досвідом» (Світлик, 2019: 65).

Студенти, які вивчають українську як успадковану та іноземну, часто об'єднані в одну групу. Хоча тут є труднощі, бо комунікативні можливості студентів, для яких українська мова є успадкованою, є вищими, ніж тих, хто вивчає її як іноземну. А от навички читання чи граматична компетенція однакові. Тому заняття школи «Крок до України» мають дві частини: формування лексико-граматичної компетенції, розвиток навичок читання, слухання та розмовні практики, де чітко враховано особливості кожного студента. У межах груп студенти діляться за зацікавленнями (наприклад, хобі, потреби), за можливостями, за стилем навчання, за вибором самих учнів, випадково. Вибір матеріалів визначає рівень групи.

Окремо є група тих, хто починає вивчати мову з нуля. Це, як правило, іноземці. Для цієї групи важливо сформувати навички спілкування. У зв'язку з цим викладачі моделюють різноманітні комунікативні ситуації, під час яких студенти «розповідають про себе, країну, з якої вони приїхали, свою сім'ю; описують власну зовнішність чи зовнішній вигляд друга; характеризують помешкання, туристичні місця країни, де вони проживають, або ж України; розповідають про особливості національної кухні, улюблені страви та способи приготування; передають інформацію про традиції святкування державних і релігійних свят, звичаї, обряди тощо. Викладач може просити студента розповісти про улюблений фільм (актора / акторку), музику (виконавців) чи розпитати, яких правил поведінки треба дотримуватися, наприклад, у театрі або як правильно організувати свою подорож» (Трумко, 2020: 22). Актуальними темами є робочий і вихідний день студентів тощо.

Висновки (Conclusion). У підготовці до занять потрібно враховувати, хто вивчає мову – носій, білінгв чи іншомовець, яка у них мета, рівень знань і вік. Основні

завдання уроку з української мови як рідної – це розвиток умінь працювати з інформацією, створювати й аналізувати тексти та висловлювати власну думку. Окрім того, таке заняття виконує виховну функцію.

Для викладачів мови як успадкованої цільовою аудиторією є носії української мови на рівні, що дає змогу їм спілкуватися вдома або у громаді, тому варто зосередитися на розвитку навичок читання та письма і формуванні граматичної компетенції. Також доречно звернути увагу на інтерференцію.

Список використаних джерел

Голуб Н., Горошкіна О. Вивчення української мови в закладах загальної середньої освіти. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року : методичні рекомендації* / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засєкіної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 8–14.

Горда. О., Трумко О. Міжнародна школа україністики «Крок до України» МІОКу: способи організації освітнього процесу, форми проведення занять і навчальні ресурси. *Славистика*. 2022. Вип. 26, № 2. С. 135–141.

Калмикова Л., Харченко Н., Мисан І. «Я-мова» і.е. «Індивідуальна мова»: проблема функціональної генералізації. *Psycholinguistics*. 2021. Вип. 29 (1). С. 59–99.

Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с.

Мазурик Д., Антонів О., Синчак О., Бойко Г. Стандартизовані вимоги. Рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань. Київ : Інкос, 2020. 186 с.

Піхманець Х. Українська мова як успадкована в школах українознавства в діаспорі. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2022. Вип.16. С. 38–48.

Редька М. Статус української мови в контексті багатомовності: деякі аспекти.

У викладанні мови як іноземної фокусуються на меті іншомовця та рівні його знань. Курси будують, дотримуючись певних принципів, а матеріал обирають відповідно до стандартизованих вимог. Важливим є культурологічний аспект.

Під час роботи з різними аудиторіями слід обирати інтерактивні методики викладання української мови, щоб зробити процес навчання ефективним. Це передбачає застосування комунікативно орієнтованих освітніх технологій.

Подяки. Немає.

Конфлікт інтересів. Немає.

Studia Ukrainica Posnaniensia. 2020. Vol. VIII/1. P. 147–155.

Русанівський В. М. Рідна мова. *Українська мова : енциклопедія*. Київ : «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2007. С. 554.

Самусенко О. Розмовна практика як спосіб подолання мовного бар'єра у вивченні іноземної мови. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної»*. Біла Церква, 2019. С. 62–64.

Світлик М. Ігрові вправи та рольові ігри – ефективні методи викладання української мови як іноземної. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної»*. Біла Церква, 2019. С. 64–67.

Трумко О. Розвиток монологічного мовлення на заняттях з української мови як іноземної». *Labyrinths of Reality : Collection of scientific works*. 2020. Вип. 4 (9). С. 21–23.

Туркевич О. Українська мова як успадкована: досягнення і потреби. *IX Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*. München, 2019. S. 192–204.

Швець Г. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.

Bilash O. Developing Heritage Language Literacy: Cracking the code vs reading with understanding. URL: http://www.educ.ualberta.ca/staff/olenka.bilash/best%20of%20bilash/IHLA_PDFs/DevelopingLiteracy_april2011IHLAarticle.pdf.

Kalmykova L., Kharchenko N., Mysan I. Philosophy of Language and the Language of Philosophy: a New Approach to Functional Classification of the World's Languages. *Philosophy and Cosmology*. 2020. Vol. 25. P. 89–108.

Medgyes P. Native or non-native: Who's worth more? *ELT Journal*. 1992. Vol. 46(4). P. 340–349.

Phillipson R. *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press, 1992.

Seals C. Heritage Voices: Language – Ukrainian. URL: https://www.researchgate.net/publication/273444280_Heritage_Voices_Language_Ukrainian (дата звернення: 10.10.2023).

Smolinski F. Landmarks of American Languages. Washington: United States Information Agency, 1993.

Tarnopolsky O. Foreign language education: Principles of teaching English to adults at commercial language schools and centers. *Cogent Education*. 2016. Vol. 3. Issue 1. P. 1–18.

Thornbury S. How to teach Grammar. Edinburg : Pearson Education Limited, 1999. 182 p.

References

Holub, N., & Horoshkina, O. (2023). Studying the Ukrainian language in institutions of general secondary education. *General secondary education of Ukraine in the conditions of martial law and reconstruction: realities, experience, perspectives*, 8–14. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-737-4-2023-192>.

Horda, O., & Trumko, O. (2022). International School of Ukrainian Studies «Step to Ukraine» of IIEC: Methods of Organizing the Educational Process, Forms of Conducting Classes and Learning Resources. *Slavic studies*, 26, 2, 135–141. <https://doi.org/10.18485/slavistika.2022.26.2.12>.

Kalmykova, L., Kharchenko, N., & Mysan, I. (2021). «I-Language» i. e. «Individual Language»: The Problem of Functional Generalization. *Psycholinguistics*, 29 (1), 59–99. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-29-1-59-99>.

Kostiv, O., & Skolozdra-Shepitko, O. (2018). Methods of Teaching the Ukrainian Language: Didactic and Methodological Manual. Lviv.

Mazuryk, D., Antoniv, O., Synchak, O.,

& Boiko, H. (2020). Standardized requirements: levels of proficiency in Ukrainian as a foreign A1–C2. Examples tasks for certification. Kyiv.

Pikhmanets, Ch. (2022). Ukrainian as a heritage language in schools of ukrainian studies abroad. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 16, 38–48.

Redkva, M. (2020). Ukrainian language in the context of multilingualism: selected issues. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, VIII/1, 147–155. <https://doi.org/10.14746/sup.2020.8.1.15>.

Rusanivskyi, V. (2007). Native language. *Ukrainian language: Encyclopedia*. Kyiv.

Samusenko, O. (2019). Conversational practice as a way to overcome the language barrier in learning a foreign language. *Materials of the international scientific and practical conference «Actual problems of teaching Ukrainian as a foreign language»*, 62–64.

Svitlyk, M. (2019). Game exercises and role-playing games are effective methods of teaching Ukrainian as a foreign language. *Materials of the international scientific and practical conference «Actual problems of teaching Ukrainian as a foreign language»*, 64–67.

Trumko, O. (2020). Development of monologue speech at the classes of Ukrainian as a foreign language. *Labyrinths of Reality: Collection of scientific works*, 4 (9), 21–23.

Turkevych, O. (2019). Ukrainian language as a heritage: achievements and needs. *IX Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*, 192–204.

Shvets, H. (2019). *Theory and practice of teaching of the Ukrainian language to foreign students of humanities*. Kyiv: Fenix.

Bilash, O. (2011). *Developing Heritage Language Literacy: Cracking the code vs reading with understanding*. http://www.educ.ualberta.ca/staff/olenka.bilash/best%20of%20bilash/IHLA_PDFs/DevelopingLiteracy_april2011IHLAarticle.pdf.

Kalmykova, L., Kharchenko, N., & Mysan, I. (2020). Philosophy of Language and the Language of Philosophy: a New Approach to Functional Classification of the World's Languages. *Philosophy and Cosmology*, 25, 89–108.

Medgyes, P. (1992). Native or non-native: Who's worth more? *ELT Journal*, 46(4), 340–349.

Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press.

Seals, C. *Heritage Voices: Language – Ukrainian*. https://www.researchgate.net/publication/273444280_Heritage_Voices_Language_Ukrainian.

19. Smolinski, F. (1993). *Landmarks of*

American Languages. Washington: United States Information Agency.

Tarnopolsky, O. (2016). Foreign language education: Principles of teaching English to adults at commercial language schools and centers. *Cogent Education*, 3 (1), 1–18.

Thornbury, S. (1999). *How to teach Grammar*. Edinburg: Pearson Education Limited.

Ukrainian as a Native, Heritage and Foreign Language: the Content Of concepts and Principles of Teaching

Oksana TRUMKO

PhD in Philology, Researcher
International Institute of Education,
Culture and Diaspora Relations of Lviv Polytechnic National University
32d, S. Bandery str., Lviv, Ukraine 79013
<http://orcid.org/0000-0003-3816-6164>

Abstract. The interest in learning Ukrainian is constantly growing. Today, we can identify three audiences that learn the language: Ukrainians, the diaspora and foreigners. Accordingly, approaches to teaching it should be different. Therefore, the article defines the concepts of Ukrainian as a native language, Ukrainian as a heritage language, and Ukrainian as a foreign language. Attention is focused on the content of the concept of native speaker and its characteristics. Basic principles and tasks of a modern lesson in Ukrainian as a native language are characterized. These include the development of skills to work with information, create and analyze texts, and express one's own opinion. The lesson also performs an educational function, ensures the mastery of moral, ethical and psychological principles of communication and cooperation, etc. Traditional and non-traditional methods of language teaching are covered. For teachers of Ukrainian as a heritage language, the target audience is bilinguals who usually have good oral language skills formed under the influence of communication at home or in the community, but reading and writing skills are not sufficiently developed. Therefore, teachers should focus on the development of reading skills, including understanding the content of the text, and writing skills, including the ability to not only reproduce texts but also compose them. Teaching should use an activity-based method, a differentiated approach, a combination of different types of assignments, and interrelated language and culture teaching. This audience faces problems related to interference. The article also highlights the main principles and rules of teaching a language as a foreign one: the role of the foreigner's goal to learn the language, the choice of teaching methods based on the communicative approach, the construction of courses according to the level of language proficiency, the linguistic and cultural aspect, etc. As an example, the International Summer School of Ukrainian Studies «Step to Ukraine» organized by the International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations of Lviv Polytechnic National University is cited.

Key words: native language, heritage language, foreign language, language teaching, language schools.